

SCHOOL EN LEVEN.

WEEKBLAD

VOOR OPVOEDING EN ONDERWIJS IN SCHOOL EN HUISGEZIN,

ONDER REDACTIE VAN

Versijnt elken Donderdag.

JAN LIGTHART.

Prijs per jaargang van 52 nummers met wetenschappelijk bijblad fr. p. f 3,90.

Te Groningen bij J. B. WOLTERS.

Redactie-adres:
Tullinghstraat 4, 's-Gravenhage.

Advertentiën 15 cent per regel.

EEN BIJDRAGE TOT DE OOIEVAARSKWESTIE IN DE KINDERKAMER.

„Foei, 't is schandelijk, 't is meer dan gruwzaam, dat men *zulke* dingen aan een kind vertelt! 't Is gewoon krankzinnigenwerk!”

Zoo hoorde ik vaak om mij heen als er sprake was van „het ultra-moderne, dat zelfs tot in de opvoeding was doorgedrongen.”

„En bovendien,” ging men dan voort, „wat kan 't het kind schelen?”

Als ik dat hoorde, werd ik heelemaal geirriteerd door zulk een zienswijze.

Wat 't het kind schelen kan? Beseften ze dat zelfs niet? Wat waren ze dan voor kinderen geweest? Doffe, stompe kinderen misschien, die rustig doorsuften met hun „ooievaar” en volstrekt niet combineerden, niet opmerkten?

Of waren ze 't vergeten, hun getob, hun gepeins, hun zich-moedenken om een antwoord te vinden op de vragen, die bij het ontwaken hunner ziel daarin opkwamen?

O, als ze *wisten*, goed *wisten*, hoeveel er in kinderhart en kinderhoofd omgaat omtrent die vragen, dan zouden ze het geven van het antwoord, van het goede, juiste, eenvoudige antwoord *niet* gruwelijk, *niet* schandelijk meer vinden.

De kinderen moesten 't ze eens vertellen! Maar de kinderen vertellen 't niet!

't Is alsof hun aderen van mededeelzaamheid omtrent deze punten toegeschroeid zijn, toegeschroeid door het vuur waarmede ouders en opvoeders hun allerlei onzin vertelden, op te stellig toon, naarmate ze méér vermoedden niet meer volkomen geloofd te worden. Neen, de kinderen vertellen 't niet.

Daarom wilde ik eens vertellen, wat wij alzoo gedacht hebben over den oorsprong van ons bestaan.

Die „wij”, dat zijn er twee, twee kindertjes, twee kinderen, en daarna twee jonge meisjes, opgegroeid in geestverwantschap, vele jaren lang; die in het gewichtig tijdperk van tien tot vijftien jaren, waarin de vragen het meest zich roeren, geen enkele gedachte voor elkander geheim hielden, en die geen gewaarwording hadden of

ze werd onder woorden gebracht, om misschien te kunnen dienen als wèer een stutje, een grondje temeer voor onze steeds aanwezige, maar ook steeds hypothetische ideeën.

En bovendien, we zijn de kinderjaren nog niet lang ontgroeid; we zien al onze ideeën, onze vermoedens en gissingen nog onder 't klaarste licht. Dat is vast een grond, waarop ik geloof mag vorderen.

Ten tweede, ik ben geheel omringd door kinderen in allerlei stadiën van ontwikkeling, die ieder voor mij een afzonderlijk stadium mijner eigen ontwikkeling vertegenwoordigen, zoodat alle eigen doorloopen stadiën zich steeds klaarhelder aan mij blijven vertoonen.

En als ge soms eens mocht denken: „och kom, dat is overdreven, zoo ver gaat een kind niet,” denk er dan om, dat we met ons beiden waren, en dat dan vanzelf meer gecombineerd wordt, en vooral, dat er dan veel tot 't bewustzijn komt, *omdat* 't uitgesproken wordt.

Als ik zoo eens terugdenk, dan komt er eerst een tijdperk van lieve poëzie, onbepaald geloofd. Die ooievaar, die zoo netjes de kindertjes plukte van de groote bladen in den Nijl, terwijl ze met hun lieve stemmetjes zongen:

Pluk mijn, pluk mijn,
'k Zal alle dagen zoet zijn!

't Was een snoes van een dier! Ik voelde me geheel in die voorgeschildeerde toestanden, als ik ervan hoorde vertellen of als ik er platen van zag. Ik herinner me nog een versje: „Komt een vogel gevlogen”, — en ik weet nog goed, dat ik mij daarbij altijd een klein rose kindje voorstelde, dat de ooievaar aan vader en moeder liet zeggen: „dat 't nu nog niet kwam!” omdat 't nog zoo goed bij den ooievaar was.

Zoolang als dat onbepaalde geloof bij het kind heerscht, gaat alles goed. Maar dan!

Wanneer eigenlijk de eerste twijfel bij mij is opgekomen, ik weet 't niet.

't Was misschien op het oogenblik, dat mijn verstand zich genoeg had ontwikkeld om 't glimlachje te bemerken, waarmee de kool- en ooievaarsverhalen gedaan werden. En toen voor 't eerst de twijfel zich deed gevoelen, toen kwamen ook de hiaten en de onmogelijkheden in al de verhalen aan den dag.

Tante sprak van een kool, moeder van een ooievaar, grootmoeder van beide.

Holderdebolder kwamen toen allerlei vragen mijn her-sentjes binnenstormen.

Waarom kon 't kindje eerst al spreken en zingen en rechtop zitten, en later niet meer? Hoe was 't mogelijk, dat de ooievaar zoo'n langen tocht deed, met zoo'n zwaar jongetje of meisje op den rug?

Waarom zagen we nooit zoo'n ooievaar in de lucht met een kindje?

En waarom zei de baker, dat moeder van schrik zoo ziek was, toen er een nieuw kindje was gekomen, terwijl grootmoeder zei, dat de ooievaar de deur had opengelaten en moeder daardoor kou had gevat?

Daar staan dan de grooten, betrapt als meenedige getuigen in een kwade zaak, die in duigen gevallen is, omdat zij vooruit niet zorgvuldig geclompotteerd hebben.

Waarom zouden ze 't ook doen? „Als 't kindje iets vraagt, kan je 't makkelijk met een kluitje in 't riet sturen.”

Ja, maar of 't kind daar ginder in 't riet met min-achting zijn kluitje wegwerpt, en zelf gaat zoeken zoodat 't misschien helsen steen vindt in plaats van den klaren diamant, daar wordt niet naar gevraagd.

Doe uw zaken dan ook zoo, dat ze niet gecomplooteerd behoeven te worden! Hadt gij allen de waarheid gezegd, de korte eenvoudige waarheid, dan was het kind gespaard gebleven voor al het dolen, het peinzen, het tobben van het tijdperk, dat volgt op den „eersten twijfel.”

Heel spoedig was al het ooievaars- en koolgeloof bij mij verdwenen.

Hier werd iets voor me verborgen, iets heel belangrijks stellig, want tot wien ik mij ook wendde, overal ontmoette ik weer dienzelfden kortafwijzenden toon, waarop de leugens geuit werden, telkens zag ik weer dat prikkelende lachje, en juist daarom wilde ik weten, in 't eerst tenminste.

Maar langzamerhand begeerde ik ook vurig te weten om 't vraagstuk zelf. Mijn hemel, als je toch voelt dat je er bent, en dat er om je heen nog een heeleboel andere menschen zijn, en je ziet telkens nieuwe kleine kindertjes, die je zeker weet, dat er voor eenigen tijd nog niet waren, dan dringt toch vanzelf de vraag zich bij je op: „Waar, waar komen ze toch vandaan?”

Op die vraag dacht ik mij stomp, 's avonds in bed. „Ze zijn er, ze zijn er, waar komen ze toch vandaan?”

't Was alsof ik in 't stikdonker telkens tegen een deur aanstiet, tegen een niet te verwrikken hinderpaal, en telkens liep ik weer een eindje achteruit, en daarna voelde ik weer opnieuw dat ik niet verder kon. Ik weet nog goed, dat 't was om tureluursch te worden, een afmattende, pijnigende strijd van maanden en jaren.

Eens op een dag kwam een klein voorval mijn getob verergeren. Ik zal zoo wat tien jaar geweest zijn, toen ik eens op een groote werf speelde, waar konijnen- en kippenhokken waren. Langen tijd bleef ik voor een hok staan, waarin een groot dik konijn zat, heel alleen.

Ik gaf het koolbladen en ging toen weer spelen. Toen

ik naar huis moest gaan, ongeveer twee uur later, ging ik nog even langs de kippen- en konijnenhokken. En daar lagen en zaten er om het groote konijn zeven of acht kleine konijntjes.

't Vloog mij door 't hoofd, dat 't hok op slot was, dat er bovendien in al dien tijd dat ik op de werf gespeeld had, geen sterveling bij het hok was gekomen. Ziedaar nu genoeg om een denkend en zoekend kinderverstand half razend te maken. Ik rende naar de meid toe, die aan 't eind van de werf in de keuken stond en gilte half buiten adem: „Jans, Jans! der zijn kleine konijntjes, en 't hok is op slot en er is niemand geweest. Waar komen ze nou toch vandaan?!”

„Ja, hè, dat 's nou toch gek,” zei Jans, als een precies antwoord op mijn vraag, en ik had ze wel aan kunnen vliegen van drift, want het bewuste mysterieuse glimlachje vertoonde zich weer, en zei me, zooals 't me al van zooveelen gezegd had, dat ik ook van haar niets te hopen had.

'k Weet nog goed, dat ik 't geval niet eens thuis vertelde, al hield 't ook al mijn denkvermogen bezig.

't Was daarna, dat ik mij voor 't eerst tot een ander kind wendde, tot 't meisje, dat kortgeleden „mijn vriendinnetje” was geworden en in wie ik een medestrijdstertje ontdekte. Van toen af dateeren onze gemeenschappelijke hengelpartijen naar alles wat ons licht zou kunnen geven.

Eindelijk, eindelijk vonden we iets en wel uit een bijbeltekst, die Gonda (ik zal ze maar Gonda doopen) gelezen had terwijl ze haar les voor „'t Zondagschool” leerde. Maar na de bloem- en koolverhalen vonden we 't niets aardig, en, hadden we 't woord gekend, we hadden stellig beiden gezegd: „hoe prozaïsch!”

Langen tijd teerden we op dat beetje weten, alleen nog maar „waar 't vandaan komt” en we vroegen niet meer. Deze vraag en dat weten kwam volkomen met den stand van onze ontwikkeling overeen, verdere ontwikkeling pas zou de meerdere vragen brengen.

We maakten onze toekomstplannen. Beiden wilden we onderwijzeres worden. Dan zouden we samen gaan wonen, alleen maar met ons beitsjes, en dan hoopten we, dat we ieder een kindje zouden krijgen, maar niet meer dan één, want anders zouden we 't te druk hebben met ons school en de kindertjes thuis. Zoo op weg naar en van school, droomden we steeds van die zalige toekomst en we konden soms zoo ineens huiveren van plezier: „Meid, wat zal dat dolletjes zijn!”

Maar zoo langzamerhand merkten we er in onze omgeving iets van, dat 't hebben van kindertjes niet altijd goed werd gevonden door de wereld. Hoe dat nu weer te verklaren? 't Bleef lang bij enkele flauwe symptomen, tot opeens weer een feit de vragen opnieuw deed losstormen.

Op zekeren morgen ontmoetten we elkander, beiden vol van 't zelfde krantenbericht, beiden vol angst.

In Hongarije had 't volk een nonnenklooster onder den voet gehaald en de nonnen mishandeld, omdat er in de kelders van 't klooster kinderlijkjes gevonden waren.

„Dat is nu weer, omdat ze kindertjes gehad hebben.”

verklaarde Gonda en beiden klaagden we: „Wat kunnen die arme stakkers daar nu aan doen?”

We brachten dit feit in verband met de symptomen, in onze omgeving waargenomen.

„Verbeeld je,” zei ik rillend van angst, „als we later samen wonen en ze plagen ons ook zoo verschrikkelijk, misschien halen ze dan de kindertjes wel weg, als we naar school zijn.”

„Ja,” zuchtte Gonda. „Ik hoop maar, dat we er geen zullen krijgen dan. O, verbeeld je eens dat we ze tòch krijgen!”

Van nu aan werd 't geen ons zaligheid toe had geleken, ons grootste schrikbeeld.

Zoo tobden we voort, tot we bij den volgenden mijlpaal waren aangeland: 't zoeken naar een oorzaak.

't Kwam door een boekje, een heel oud boekje over godenleer, zoo oud, dat we 't beiden slechts met moeite ontcijferden, in de war gebracht door de lange S en de V 's in plaats van U 's.

Maar iets vonden we: dat er een oorzaak was voor 't op aarde verschijnen van ieder godenkindje, dus, naar onze meening, ook voor ieder menschenkindje. Nu eens bestond die oorzaak in 't aanraken van een bloem, dan weer in een kus.

Daar hadden we totnogtoe niet aan gedacht. En voortaan wisten we: „Je kon er dus *wel* wat aan doen.”

Als ik al die stadiën zoo stap voor stap uitmeet, dan doe ik dat met opzet omdat ik 't zoo afzichtelijk dwaas en dom vind om al dat gepenteur, dat afmattende gezocht, niet met één enkele verklaring van één uur misschien, onnoodig te maken, en omdat ik zoo graag wilde, dat ieder het dwaas zal gaan vinden. Totnogtoe tracht ik alleen de dwaasheid maar aan te toonen, straks komen we tot de onverantwoordelijkheid en het afschuwelijke van het stilzwijgen — en hoe erg ik dat vind, daar zullen de woorden mij voor in den steek laten.

En zoo zochten we naar 't antwoord op onze tweede vraag, maar kwamen langen tijd geen stap verder.

We waren intusschen gekomen tot de zevende klasse eener burgerschool. Naast mij zat een zestienjarig meisje, dat pas op onze school was gekomen. Ik had erg veel eerbied voor haar, want ze droeg al zulke groote-menschachtige japonnen en hoeden. Ze had nog niet veel tegen me gezegd en ik niet tegen haar.

We hadden geschiedenisles, en wel over de laatste jaren. 't Zal toen zoowat 1892 of '93 geweest zijn. „Meneer” vertelde van ons klein koninginnetje, hoe nu Haar Moeder zoo lang voor haar regeerde, en dat Zij 't later, als Ze groot was, zelf zou doen.

Hoewel ik 't naar voor Haar gevonden zou hebben, zoo ze niet koningin zou worden, had ik, reeds dwepende met eenige Oranjevorsten, liever een Vorst op den troon gezien dan een Vorstin.

Mijn vinger ging in de hoogte. „Maar als onze koningin nu nog eens een broertje krijgt, wordt *die* dan niet Koning?” vroeg ik.

„Wel neen,” was 't antwoord. „Ze krijgt geen broertje meer.”

„Ja maar, *als* Ze er een krijgt?” hield ik vol.

„Dat kan niet, beste meid.” „Waarom niet?” vroeg ik in de hoogste verbazing.

Toen opeens bemerkte ik dat 't rondom mij niet pluis was. Alle gezichten, of bijna alle, lachten en grinnikten, mijn nieuwe buurvrouw deed alle mogelijke moeiten om mijn aandacht te trekken en mij te beduiden, dat ik zwijgen moest.

Ik voelde opeens, door die atmosfeer van lachjes en spiedende blikken, dat ik weer voor *het* vraagstuk stond, en nu zonder dat ik 't geweten of gewild had. Maar ik trok mijn vraag niet in, hoezeer ik ook voelde, dat ze 't rondom mij „gek” vonden en bleef vragend den onderwijzer aanzien.

„Wel, kindje, ze heeft immers geen man.”

Bij de bestaande toestanden moet ik den goeden man wel in een lastig perikel gebracht hebben, hem te dwingen een antwoord te geven op zulk een vraag, in zulk een kring.

Moedeloos ging ik weer in de bank zitten. Wat was dat nu? Ik begreep er totaal niets meer van. Gonda knikte me even toe van de voorste bank met een verbazing in haar oogen zoo groot als de mijne.

Van alle kanten hoorde ik fluisteren: „Mal schaaft! Idioot! Ach, dat doet ze der om! Wat een ezel!” enz. maar het koor verstomde oogenblikkelijk na een vermaning van den onderwijzer, die hen aanmaande, naar hem te kijken, daar hij zag, hoe ik verward, bloedrood van verlegenheid, met een uitroep op de lippen, daar neer zat.

Mijn buurvrouw zond mij nog eenige blikken toe, die van niet veel achting getuigden.

Toen, een half uur later, onder de schrijfles, terwijl meneer hier en daar bleef staan, schoof zij naar me toe.

„Zeg,” fluisterde ze, „weet je 't heusch niet?”

„Wat?” zei ik.

„Nou ja, dat — meende je wat je daarnet vroeg?”

Ik knikte van ja, een beetje beschaamd.

„Heusch? Kun je er mij je hand opgeven?”

Weer knikte ik. Waar wilde ze toch heen?

„Doe 't dan,” fluisterde ze.

Onder de tafel werd de plechtigheid volbracht. Ze hield mijn hand vast en zei: „Zal ik 't je vertellen?”

„Wat?” vroeg ik weer.

„Nou ja, — alles.”

„Alles?” vroeg ik in blijde verbazing. „Alles, heusch waar? O ja, doe 't alsjeblieft.”

Ik trilde van opgewondenheid en blijde verrassing. Eindelijk, eindelijk zou ik dan toch weten.

Ze schoof dicht bij me. „Maar je moet me beloven, dat je niet ziek zult worden.”

„Ziek worden?” herhaalde ik, ten zeerste verwonderd.

„Ja, want o kind, ik heb 't al eens meer aan iemand verteld en die is er ziek van geworden, want 't is erg eng.”

„Wacht maar, tot we buiten zijn.” Even aarzelde ik, of ik 't nog maar liever niet hooren zou. Want als 't zoo eng was — maar 't weten lokte me zoo! En ik had al zoo lang gestreden!

Gonda mocht ook mee om vier uur. En toen gingen

we naar huis, met ons drieën, zij in het midden. En we drongen haar om gauw te beginnen, want we waren zoo nieuwsgierig.

En ze spaarde ons niets. Geen tittel of jota. En alles vertelde ze op gedempten toon, toegelicht met honderd afzietelikheden — ik wou dat ik dorst, dan vertelde ik 't woord voor woord hier, dat de menschen toch maar goed wisten *wat* hun kinderen te hooren krijgen als *zij* 't hun niet doen hooren.

Een mist van afschuw trok voor onze oogen en benevelde onze hersens. En toch vroegen we meer, steeds meer, ondanks al de afschuwelijkheid toch zwelgend in 't genot eindelijk te weten.

Trager gingen onze voeten. Op 't Kerkplein, achter 't postkantoor, bleven we staan, ons vastklampend aan onze lichtende ster en haar de woorden van de lippen lezend, die er afrolden in een overvloed als bij die boosaardige jonkvrouw, die gal, adders en venijn spuwde.

Toen opeens, brak ze haar rede af. „O! jullie zien allebei als een doek!” riep ze verschrikt. „Zeg, niet zeggen dat ik 't je verteld heb, hoor!”

Ze rukte zich van ons los en holde naar haar huis, dat in de buurt was.

Stijf tegen elkander geklemd, gingen we naar huis, nu en dan rillende en „bah!” zeggend. Toch hadden we geen spijt, want we *wisten*. De hardste werkelijkheid is vaak beter te verdragen dan onzekerheid of twijfel.

En 's avonds, toen mijn moeder mij goedennacht kuste, heeft zij niets vermoed van de pestwalm, die over mijn ziel was gegaan, heeft zij niets bespeurd van het bezinsel van vuiligheid, dat daar was achter gebleven.

En zoovele moeders kussen dagelijks hun kinderen goedennacht en nemen de kopjes hunner lievelingen tusschen hun handen, zonder te gevoelen, hoeveel persende vragen daar rondwoelen, waar *zij* een antwoord op kunnen geven, hoeveel onheil daar is gesticht, *omdat* ze geen antwoord gegeven hebben.

Van dien dag af schikten we alles wat tot *het* vraagstuk behoorde, onder de rubriek: „Afschuwelijkheden”, en konden er niet anders over spreken dan met de diepste verachting en rillingen van afschuw.

Zoo bleef 't vele jaren lang. Vaak stieten we ons aan de werkelijkheid met ons wonderlijk gevormd stelsel van beoordeeling, maar we hadden den lust en den moed verloren, na te denken over deze dingen, totdat de lectuur van dezen tijd over dit onderwerp onze denkbeelden heeft gezuiverd en hervormd.

Ja, wat ons verstand betreft, is de toegebrachte schade weer vergoed, maar wat het hart en den geest betreft, 't is zeer, zeer moeilijk om die te bevrijden van den ouden zuurdeesem, waarvan beiden doortrokken zijn, en soms wanhoop ik eraan.

De kwaal voorkomen is beter dan ze te genezen — en gemakkelijker ook.

De reactie is gekomen, louterend en verhelderend werkend, al schijnt ze me soms ook verzeld van een wonderlijk gevaar.

Uit een hel van afzietelikheden zien we 't vraagstuk

opeens overgebracht naar een hemel van heiligheid, waar 't evenmin behoort.

Een kind van dezen tijd beklagt zich hier over den mantel van vuilheid, waaruit zij het vraagstuk los moest wikkelen, laat een kind van 't volgend geslacht zich niet beklagen over 't kleed der heiligheid, die de ware vormen vermomt; noch 't een, noch 't ander is een voegzaam gewaad.

SUSANNA.